

อารีย์พัฒนา - หมูป่าโมเดล พาคนไทยทั้งประเทศออกจากถ้ำ

โดย

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวช เวชสี

๑.

คนไทยทั้งประเทศติดอยู่ในถ้ำ

คนไทยทั้งประเทศเสมือนติดอยู่ในถ้ำมา ๑๐๐ กว่าปี พยายามดิ้นรนหาทางออกให้ประเทศลงตัว ด้วยประการต่างๆ มาตั้งแต่รัชกาลที่ ๕ มีขุนนางและเจ้านายสมัยใหม่กลุ่มหนึ่งเสนอให้ปฏิรูปการปกครอง พ.ศ.๒๔๕๕ ซึ่งเป็นปีที่ ๒ ของ ร.๖ เกิดกบฏหมอบลิ่งเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองแต่ไม่สำเร็จ ที่จริงทั้ง ร.๕ ร.๖ ร.๗ ก็ทรงมีความรู้สมัยใหม่และต้องการเปลี่ยนแปลง แต่กลุ่มผู้บริหารเห็นว่าประชาชนยังไม่พร้อม มิถุนายน ๒๔๗๕ คณะราษฎรยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครอง อยู่ได้ ๑๕ ปี ก็หมดอำนาจ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยก็คิดว่าต้องต่อสู้ด้วยอาวุธจะทำให้ประเทศไทยลงตัวแต่ก็ไม่สำเร็จ การปกครองโดยกองทัพ การลุกฮือของพลังนักศึกษา ๑๔ ตุลา สมัชชาคนจนยกมาล้อมพระนคร การปฏิรูปทางการเมือง ปราบปรามการฉ้อโกง กระทบการเสื่อเหลืองเสื่อแดง กปปส. คสช. ล้วนเป็นการดิ้นรนหาทางให้ประเทศลงตัว แต่ก็ไม่สามารถฝ่าความยากของวิกฤตการณ์ความซับซ้อนออกมาได้

ความพยายามช่วยหมูป่า ๑๓ คน ออกจากถ้ำเป็นสถานการณ์ฉุกเฉินที่คนไทยทั้งประเทศและคนทั่วโลกเอาใจช่วย โมเดลการจัดการเรื่องยาก จนประสบความสำเร็จเป็นของใหม่ ที่สามารถก้าวข้ามอุปสรรคของการบริหารจัดการเดิมๆ ที่ไม่มีประสิทธิผล และทำให้ประเทศติดขัด ถ้ำเราพยายามทำความเข้าใจหมูป่าโมเดล ซึ่งเป็นกระบวนการที่คนใหม่ในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนและยาก เราจะพบวิถีทางที่จะพากันออกจากถ้ำทั้งประเทศ และสำหรับโลกซึ่งติดขัดอยู่ก็สามารถเรียนรู้และนำไปใช้ได้

๒.

มรรค ๘ แห่งความสำเร็จของหมู่บ้านโมเดล

เราสามารถเห็นองค์ประกอบของความสำเร็จของหมู่บ้านโมเดล ๘ ประการดังนี้

- (๑) **บริหารจัดการโดยคนในพื้นที่ซึ่งเผชิญสถานการณ์จริง** ไม่ใช่โดยอำนาจรวมศูนย์ซึ่งห่างไกลต่อการเข้าใจความจริง ประเทศไทยบริหารจัดการโดยใช้อำนาจรวมศูนย์จึงแก้ไขปัญหาไม่ได้
- (๒) **รวมใจเป็นหนึ่งเดียว หรือมีความมุ่งมั่นร่วมกัน** ในการช่วยชีวิตเพื่อนมนุษย์ไม่เหมือนการบริหารจัดการประเทศโดยทั่วไป ที่มีใจอยู่ที่ต่างๆ กัน เช่น ผลประโยชน์ของกลุ่ม ของพรรคของพวกเขา ขององค์กร ชัดแย้งทอนกำลังกัน ในหมู่บ้านโมเดลไม่ใช้การคิดเชิงปฏิบัติ
- (๓) **รวมพลังโดยก้าวข้ามการแบ่งแยกทุกประเภท** ไม่ว่าจะเป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ กรมกองใด พ่อค้า ประชาชน สื่อมวลชน ไม่มีการติดอยู่ในอุดมการณ์ใดๆ ซ้าย ขวา สีเหลือง สีแดง ชนชั้น หรือการอ้างกฎระเบียบราชการให้มารวมพลังกันไม่ได้ โดยตามปรกติจะถือความเป็นทางการเป็นใหญ่ ซึ่งมีกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งมากมาย ที่ทำให้แบ่งแยก รวมพลังไม่ได้ ในกรณีรวมพลังช่วยหมู่บ้าน ใครจะมาอ้างกฎระเบียบข้อบังคับให้เป็นอุปสรรคต่อการรวมพลังทำไม่ได้ เพราะสถานการณ์บังคับ
- (๔) **มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติในสถานการณ์จริงที่ซับซ้อนและพลิกผัน** การใช้ความรู้สำเร็จรูปโดยไม่เรียนรู้ใช้ไม่ได้ผล ตามปรกติข้าราชการจะใช้อำนาจโดยไม่เรียนรู้ การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติในสถานการณ์จริงเป็นการเรียนรู้ที่ทรงพลังยิ่ง เพราะทำให้เกิดปัญญาร่วม (Collective wisdom) นวัตกรรม และอัจฉริยภาพกลุ่ม (Group genius) ลองสังเกตดูให้ดี ๆ เกิดครับ
- (๕) **มีการแสวงหาความเชี่ยวชาญ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ให้ตรงประเด็นปัญหา** มีการเปิดใจกว้างรับผู้เชี่ยวชาญจากประเทศต่างๆ อย่างทันกาล

(๖) ผู้ประสานงานหรือฝ่ายอำนวยการแก้ปัญหาในพื้นที่ สามารถยึดคุณภาพองค์รวมของทั้งหมด สามารถสื่อสารสร้างความเป็นเอกภาพท่ามกลางความหลากหลาย เช่นนี้ทำไม่ได้โดยอำนาจรวมศูนย์

(๗) ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องไม่เห็นแก่ตัว เสียสละ ถ่อมตน ยกย่องผู้อื่น หรืออีกนัยหนึ่งทุกคนทำด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์ ไม่ใช่เพื่อผลกำไรหรือชื่อเสียงใดๆ หัวใจของความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นเมล็ดพันธุ์แห่งความดีที่มีอยู่แล้วในส่วนลึกของหัวใจมนุษย์ เมื่อแบ่งบานออกมาเชื่อมโยงกันย่อมมีพลังเหนืออำนาจอื่นใด

(๘) มีการสื่อสารให้รับรู้กันโดยทั่วถึงทั้งประเทศและทั่วโลก ทำให้มีความเป็นสาธารณะ ความเป็นสาธารณะจะกำกับทุกคนทุกฝ่ายให้อยู่ในความถูกต้อง ใครขึ้นทำอะไรไม่ถูกต้อง สาธารณะไม่ยอมรับ มีคำพูดว่า “It is very difficult to be selfish in front of the public” (เป็นการยากมากที่จะเห็นแก่ตัวต่อหน้าสาธารณะ) ความเป็นสาธารณะเปรียบเสมือนความสว่างในความมืด สิ่งไม่ดีซ่อนตัวอยู่มาก แต่ในความสว่างไม่มีที่ซ่อนตัวของความไม่ดี ฉะนั้นถ้าอยากให้ทุกฝ่ายมีพฤติกรรมดี ทำได้ยากโดยการร้องขอหรือสั่งสอน แต่ทำได้ง่ายโดยทำให้มีความเป็นสาธารณะ การจัดการช่วยชีวิตหมู่ป่ามีความเป็นสาธารณะอย่างยิ่ง ไม่มีใครกล้าทำอะไรที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งรวมถึงการอ้างถึงกฎระเบียบอะไรที่จะเป็นอุปสรรคต่อการแก้ปัญหาได้รวดเร็วทันกาลและทันเหตุการณ์ที่พลิกผัน ลองดูกรณีอดีตผู้ว่าเชียงราย ความเป็นสาธารณะเป็นภูมิคุ้มกันให้ท่าน มิฉะนั้นท่านอาจถูกทำร้ายโดยระบบอำนาจ

นี่คือมรรค ๘ แห่งความสำเร็จของหมู่ป่าโมเดล

๓.

ขยายความหมูป่าโมเดล

หัวใจของความเป็นมนุษย์ การไม่คิดเชิงปฏิบัติ การรวมพลังที่ก้าวข้าม การแบ่งแยกทุกประเภท

มนุษย์ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีฝังลึกอยู่ในใจ แต่ถูกกลบด้วยระบบอำนาจ ผลประโยชน์ และเทคโนโลยี แต่ถ้ำรอน้ำพรวนดินมีเงื่อนไขที่เหมาะสม หัวใจของความเป็นมนุษย์เบ่งบานออกมา ย่อมเป็นพลังมหาศาล ดังในกรณีหมูป่า แสดงให้เห็นหัวใจของความเป็นมนุษย์อย่างโจ่งแจ้ง หัวใจของความเป็นมนุษย์ควรจะเป็นหัวใจของการพัฒนา ไม่ใช่คิดถึงแต่อำนาจ เงิน และเทคโนโลยีเท่านั้น

การคิดที่ใช้แพร่หลายมากคือ**การคิดเชิงปฏิบัติ** (antagonistic) เป็นขั้วตรงข้าม เช่น ระหว่างอนุรักษ์กับก้าวหน้า ระหว่างทุนนิยมกับสังคมนิยม ระหว่างนิยมสถาบันกับไม่นิยมสถาบัน หรือระหว่างชนชั้น ท่ามกลางการแวดล้อมของภูเขาแห่งความซับซ้อนและยาก การคิดแบบปฏิบัติแบ่งเป็นขั้วจะถูกขั้วตรงข้ามจับไว้ ไม่มีพลังที่จะฝ่าความยากออกไปได้ **ในหมูป่าโมเดลมีการเปลี่ยนวิถีคิด** ไม่คิดเชิงปฏิบัติแต่คิดเชิงเห็นคุณค่าของทุกฝ่าย มารวมพลังกันได้หมด จึงเป็นพลังอันมหาศาลของการรวมตัวของทุกฝ่าย

ประเทศไทยเป็นรัฐราชการ ที่เน้นการควบคุมโดยรวมศูนย์อำนาจ กฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง รวมกันประมาณ ๓๐,๐๐๐ ฉบับ ทำให้คนในระบบราชการไม่มีอิสระที่จะริเริ่ม หรือร่วมตัวร่วมคิดร่วมทำ การอ้างกฎหมายกฎระเบียบทางราชการเป็นอุปสรรคต่อนวัตกรรมทางสังคม การแก้ไขกฎหมายจำนวนมากเป็นไปได้อย่างยากและเชื่องช้า ประเทศจึงไม่มีพลังออกจากวิกฤต

แต่ในหมูป่าโมเดล พลังประชาคมได้ก้าวข้ามอุปสรรคทางกฎหมาย และระเบียบข้อบังคับ ลองไปดูกระบวนการที่ฝ่ายต่างๆ ซึ่งมีข้าราชการทหารตำรวจรวมอยู่ด้วย ถ้าใครมาถามว่าได้รับอนุมัติตามลำดับขั้นหรือเปล่า มหาชนก็จะเห็นว่าเขยลั่นดี ความจำเป็นของสถานการณ์ทำให้ก้าวข้ามกฎระเบียบที่เป็นตัวถ่วง ไม่ให้รวมตัวกันทำการได้รวดเร็วทันกาล ทันสถานการณ์ ในการช่วยชีวิตของเพื่อนมนุษย์ แสดงให้เห็นคตที่มีมาแต่โบราณว่าธรรมศาสตร์ย่อมอยู่เหนือนิติศาสตร์ หรือความถูกต้องชอบธรรมสูงกว่ากฎหมาย ดังจะเห็นว่าไม่มีใครมาเอาเรื่องว่าในกระบวนการช่วยชีวิตหมูป่าใครทำผิดระเบียบบ้าง

นี้บ่งชี้ทิศทางว่าถ้าคนไทยรวมตัวกันก้าวข้ามการแบ่งแยกทุกประเภท ทำเรื่องที่ถูกต้องชอบธรรมแล้ว ย่อมฝ่าอุปสรรคของตงกฎระเบียบข้อบังคับที่หนาทึบได้ เพราะฉะนั้นไม่ต้องรอปฏิรูปกฎหมายให้เสร็จเสียก่อน ซึ่งยากลำบากและช้ามาก ประชาคมไทยสามารถลงมือขับเคลื่อนทำเรื่องดีๆ ได้เลย และใช้การขับเคลื่อนทำเรื่องดีๆ ไปปฏิรูปกฎหมายซึ่งทำได้ง่ายกว่า

หัวใจของความเป็นมนุษย์ การไม่คิดเชิงปฏิบัติ การรวมพลังก้าวข้ามการแบ่งแยกทุกประเภท เป็นหัวใจของกระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนาประเทศไทย และมีความเป็นอารียะอย่างยิ่ง จึงอาจเรียกได้ว่าเป็นอารีพัฒนา หรือ **อารีพัฒนาหมูป่าโมเดล**

๔.

อารยพัฒนาพังงาโมเดล อารยพัฒนาสมัชชาสุขภาพ อารยพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง

แนวทางอารยพัฒนาแบบเดียวกับหมู่บ้านโมเดลมีตัวอย่างของการปฏิบัติอยู่ เช่น “**พังงาแห่งความสุข**” ที่คนในจังหวัดพังงารวมพลังก้าวข้ามการแบ่งแยกทุกประเภท ช่วยกันพัฒนาจนเขามั่นใจว่าจะร่วมสร้างพังงาทั้งจังหวัดให้เป็นจังหวัดแห่งความสุข ไม่ยากที่จะคิดว่าถ้าแต่ละจังหวัดใช้อารยพัฒนาหมู่บ้านโมเดลแบบ “พังงาแห่งความสุข” แล้วเกิดจังหวัดแห่งความสุขทั้ง ๗๖ จังหวัด ประเทศไทยจะเป็นอย่างไร

กระบวนการสมัชชาสุขภาพแห่งชาติที่ทำมา ๑๐ ปี แล้วนั้น เป็นกระบวนการสังเคราะห์และขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะ ที่มีการรวมพลังทางสังคม ก้าวข้ามการแบ่งแยกทุกประเภท นี่ก็เป็นอารยพัฒนา

กระบวนการชุมชนเข้มแข็งที่ส่งเสริมโดย **พอช.** และ **สสส.** นอกเหนือไปจากกรมที่มีหน้าที่โดยตรง ก็เป็นการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำของคนในพื้นที่ หลายพันตำบล หลายพันหมู่บ้าน เพื่อสร้างความเข้มแข็งที่ฐานรากของประเทศ นี่ก็เป็นอารยพัฒนา

เราไม่ได้เริ่มต้นจากศูนย์ ถ้าอาศัยหมู่บ้านโมเดล กระตุ้นความเข้าใจในกระบวนการอารยพัฒนา อารยพัฒนาก็สามารถเกิดได้เต็มประเทศ ทั้งในเชิงพื้นที่ เชิงองค์กร และเชิงประเด็น อารยพัฒนาหมู่บ้านโมเดลจึงเป็นเครื่องมือพาประเทศไทยออกจากสภาวะวิกฤตเรื้อรัง ซึ่งเสมือนติดอยู่ในถ้ำมา ๑๐๐ ปี หรือที่ว่าคนไทยเหมือนไก่อยู่ในขังจิกตีกันร่ำไป บัดนี้ถึงเวลาที่คนไทยจะรวมตัวกันบินออกจากขัง โดยอาศัยตัวอย่างยุทธการพาหมู่บ้านออกจากถ้ำ

๕.

สื่อสารมวลชนกับการทำให้อาริยพัฒนามีความเป็นสาธารณะ

ดังที่กล่าวข้างต้น ความเป็นสาธารณะที่เกิดจากการสื่อสารอย่างทั่วถึง เป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของทุกฝ่าย รวมถึงผู้มีอำนาจ ให้อยู่ในร่องในรอย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของอาริยพัฒนา เรามีสื่อสารมวลชนทั้งทางสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และโซเซียลมีเดีย มากมายมหาศาล การสื่อสารทั้งหมดถ้ารวมพลังกัน จะเป็นพลังหิมาของอาริยพัฒนา เรามีกองทุนที่จะสนับสนุนสื่อหลายกองทุน ฉะนั้นถึงเวลาแล้วที่สื่อทั้งหมดจะรวมตัวทำความเข้าใจ **“อาริยพัฒนาหมูป่าโมเดล”** แล้วส่งเสริมให้คนทั้งประเทศเข้าใจอาริยพัฒนา กระตุ้นเตือนให้มีการใช้กระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนาแก้ปัญหาต่างๆ และสร้างความเป็นสาธารณะให้กับการแก้ปัญหาที่สำคัญๆ ของประเทศ ยกตัวอย่างเพียงอย่างเดียว อุบัติเหตุจลาจลประจำปีหนึ่งๆ คร่าชีวิตคนไทยประมาณ ๒๐,๐๐๐ คน เราจะปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไปได้อย่างไร อะไรๆ ที่สำคัญต่อประโยชน์สุขของมหาชนแต่ทำไม่ได้ อาริยพัฒนาหมูป่าโมเดลจะทำให้สิ่งที่เป็นไปได้เป็นไปได้

ไม่มีอะไรที่จะทานพลังของความถูกต้องที่คนไทยทั้งประเทศรวมใจ โดยก้าวข้ามความแบ่งแยกทุกประเภท พลังของสื่อสารมวลชนจะทำให้ประเทศไทยยุคศรัอาริยะมาถึงเร็วขึ้น
